

มงคล ข้อที่ ๑๔ อนาถา จ กมฺมมุตตา : การทำงานไม่คั่งค้าง

พระมหาสุพร สกฺขิตฺตมฺโห,^{๑๑}
ป.ธ.๘, พธ.บ., M.A. (Linguist.)

ในสังคมปัจจุบัน เรามักจะได้ยินคำพูดที่ว่า “ค่าของคน อยู่ที่ผลของงาน” อยู่เสมอ แต่อันที่จริงแล้วค่าของคนนั้น จะอยู่ที่ผลของการงานนั่นเอง หากปล่อยการงานให้คั่งค้าง ทำงานที่ไม่รู้จักแล้วเสร็จ ก็เท่ากับเรากำลังทำลายค่าของตนเอง ทำให้ตนเองด้อยคุณค่า หรือลดคุณค่าของตัวเราลงไปในสายตาของคนอื่นและผู้ร่วมงานด้วยตนเอง เพราะการทำงานที่ไม่แล้วเสร็จนั้น จัดเป็นการทำงานที่อาภูล หมายถึง การงานที่ทำค้างคาไว้ งานที่ทำไม่เหมาะสม และงานที่ทำย่อหย่อนไม่สมบูรณ์แบบ^{๑๒} จึงจัดเป็นการทำงานที่ไร้คุณค่า และเสียเวลาไปโดยเปล่าประโยชน์ และมักจะก่อโทษมหันต์ให้กับผู้ชอบทำการงานที่คั่งค้างอยู่บ่อยๆ จนได้รับการตำหนิ นินทา จากเพื่อนร่วมงานและผู้อื่นอยู่เสมอ เปรียบเหมือนดินที่พอกหางหมู มีแต่จะเพิ่มมากขึ้นๆ และถ่วงหมูให้กินอยู่หลับนอนอย่างไม่เป็นสุขยิ่งๆ ขึ้นไป การงานที่ปล่อยทิ้งไว้คั่งค้าง ก็มีแต่จะยิ่งเพิ่มมากขึ้นและถ่วงความเจริญก้าวหน้าทั้งแก่ตนเอง และหมู่คณะ

^{๑๑} ปัจจุบัน ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครราชสีมา/อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) วิทยาเขตนครราชสีมา

^{๑๒} ชุ.ช.อ. ๕/๑๒๑.

อยู่เสมอ ย่อมเสื่อมจากความสุข ดังพระพุทธองค์ตรัสว่า “บุคคลใดไม่คำนึงถึงหนาวร้อน อดทนให้เหมือน หลุม้า กระทบกิจที่ควรทำด้วยเรี่ยวแรงของลูกผู้ชาย บุคคลนั้นย่อมไม่เสื่อมจากสุข”^{๑๓}

เหตุที่ทำให้งานค้างค้ำ

๑. ทำงานไม่ถูกกาลเวลา คือการที่ยังไม่ถึงเวลาทำก็ใจร้อนด่วนไปทำ แต่พอถึงเวลาควรทำ กลับไม่ทำ เช่น ตอนแดดออกมัวไปภูบ้าน พอฝนตกกลับไปซั๊กเสื้อผ้าตากเท่าไรก็ไม่แห้ง หรือตอนเด็กไม่ยอมเรียนหนังสือ เทียวสำมะเลเทเมา พอแก่เฒ่าจะมาเรียนก็เรียนไม่ไหวแล้ว

๒. ทำงานไม่ถูกวิธี ทำผิดขั้นตอน ผิดลำดับ เช่น จะทำความสะอาดบ้าน ก็ไปกวาดพื้นก่อนแล้ว กวาดเพดานทีหลัง ผุ่นผ่งต่างๆ ก็ตกลงมาต้องกวาดพื้นใหม่อีก เป็นต้น

๓. ไม่ยอมทำงาน ชอบผัดวันประกันพรุ่ง หรือหาเหตุต่างๆ นานามาอ้าง เช่น มัวรอฤกษ์รอยาม พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า ถ้าเราจะทำความดีเมื่อไร ฤกษ์ก็ดีเมื่อนั้น ไม่ต้องรอ ทำไปได้เลย ประโยชน์ ย่อมเป็นฤกษ์ของประโยชน์เอง สมดังพระพุทธพจน์ที่ว่า

“ประโยชน์ย่อมลวงเลยคนโง่ ผู้มัวรอฤกษ์ยามอยู่
ประโยชน์เป็นฤกษ์ของประโยชน์เอง ดวงดาวจักทำอะไรได้”^{๑๔}

วิธีการงานให้เสร็จ

วิธีการงานที่จะให้งานสำเร็จได้สมปรารถนานั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสอิทธิบาท ๔ อย่าง ได้แก่

๑. ฉันทะ คือ ความรักงาน หรือ ความเต็มใจทำงาน
๒. วิริยะ คือ ความพากเพียร หรือ ความตั้งใจทำงาน
๓. จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ หรือ ความตั้งใจทำงาน
๔. วิมังสา คือ การพิจารณาพิเคราะห์ หรือ ความเข้าใจทำงาน

ฉันทะ คือความรักงาน จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อเราเล็งเห็นผลของงานว่า ถ้าทำงานนี้แล้วจะได้อะไร เช่น เรียนหนังสือแล้วจะได้วิชาความรู้ไปประกอบอาชีพ ก็จะทำให้เกิดความรักทำ หัวหน้าที่้งานจำเป็น อย่างยิ่งที่จะต้องสร้างความพอใจให้แก่ผู้ทำงาน ควรจะให้เขารู้ด้วยว่าทำแล้วจะเกิดผลดีอย่างไร หรือถ้าไม่ทำจะเกิดผลเสียอย่างไร หัวหน้าที่้งานบางคน มักชอบใช้อำนาจกินไป บางทีสั่งงานพลาถด่าพลาถ ใช้ ถ้อยคำดูหมิ่นเหยียดหยามผู้อื่น เป็นการทำให้กำลังใจของผู้ทำงานคือลูกน้อง นับว่าทำผิดอย่างยิ่ง

วิริยะ คือความพากเพียร ความไม่ท้อถอยเป็นคุณธรรมทางใจ เรียกความรู้สึกนี้ว่า ความกล้า คือ ทางความเกียจคร้าน คนเกียจคร้านทุกคน คือ คนขลาด คนกลัว เช่น กลัวหนาว กลัวร้อน กลัวแดด กลัวฝน จะทำงานแต่ละครั้งเป็นต้องอ้างว่าหนาวจะตาย ร้อนจะตาย หิวจะตาย อิ่มจะตาย เหนื่อยจะตาย ง่วงจะตาย คนเกียจคร้านทุกคน ตายวันละไม่รู้กี่ร้อยครั้ง การเอาชนะคำขู่ของความเกียจคร้านเสียได้ คือ ความเพียร หรือ ความกล้านั่นเอง แม้จะมีอุปสรรคเพียงใด แต่ก็มีความตั้งใจทำ และจะมีความเพียรขึ้นมาได้จำเป็นต้องละเว้นจากอบายมุขให้ได้เสียก่อน

^{๑๓} ที. ปา. (สิงคาลกสูตร) ๑๑/๑๘๕/๑๙๙.

^{๑๔} ขุ. ขา. เอก. ๒๗/๔๙/๑๖.

จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ ความตั้งใจทำ คนมีจิตตะเป็นคนไม่ปล่อยปละละเลยกับงานของตน คอยตรวจตรางานอยู่เสมอ ปกติคนที่โตเป็นผู้ใหญ่รู้ผิดชอบแล้ว ที่จะเป็นคนเฉยเมยไม่ใส่ใจกับงานเลย มีไม่เท่าไร ส่วนใหญ่มักจะใส่ใจกับงานอยู่แล้ว เพราะธรรมชาติของใจคนชอบคิด ทำให้หยุดคิดนั้นยาก แต่เสียอยู่อย่างเดียวคือ ชอบคิดเจ้ากี้เจ้าการแต่เรื่องงานของคนอื่น คอยติ คอยสอด คอยแทรก คอยวิพากษ์วิจารณ์ ฐานะของตัวเองกลับไม่คิด ไม่ทำ เห็นคนอื่นใส่เสื้อขาดรูเท่าหัวเข็มหมุดก็ตำหนิติเตียนเขาเป็นเรื่องใหญ่ แต่ที่ตัวเอง มุ่งขาดรูเท่ากำปั้นตั้งเดือนแล้วทำมองไม่เห็น และชอบเที่ยวไปสอดแทรกงานเขา แต่งานเราไม่ตรวจตราดูนั้น มันทำให้งานอะไรของเราดีขึ้นบ้าง เพราะฉะนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงสอนให้เราเป็นนักตรวจตรางาน คือให้มีจิตตะ และพระพุทธองค์ทรงให้โอวาทว่า

“บุคคลไม่ควรใส่ใจในถ้อยคำแสดงหุของผู้อื่น ไม่ควรใส่ใจงานของผู้อื่น ว่าทำแล้วหรือยังไม่ได้ทำ แต่ควรตรวจตรางานของตนเอง ทั้งที่ทำแล้ว และยังไม่ได้ทำเท่านั้น”^{๑๔}

วิมังสา คือความเข้าใจทำ สูดยอดของวิธีทำงานให้สำเร็จอยู่ในอิทธิบาทข้อสุดท้ายนี้ วิมังสา แปลว่า การพินิจพิเคราะห์ หมายความว่า ทำงานด้วยปัญญา ด้วยสมองคิด ไม่ใช่สักแต่ว่าทำ คนเราแม้จะรักงานแค่ไหน บากบั่นปานใด หรือเอาใจจดจ่ออยู่ตลอดเวลา แต่ถ้าขาดการใช้ปัญญาพิจารณางานด้วยแล้ว ผลที่สุดงามก็ค้างค้ำจนได้ เพราะแม้ว่าขั้นตอนการทำงานจะสำเร็จไปแล้วแต่ผลงานก็ไม่เรียบร้อย ต้องทำกันใหม่

อีกประการหนึ่ง คนทำงานที่ไม่ใช้ปัญญา ไปทำงานที่ไม่รู้จักเสร็จ จะปล้ำให้มันเสร็จ หนักเข้าตัวเองก็กลายเป็นทาสของงาน เข้าตำรา “เปรตจัดหัวจัดตีน” ตามเรื่องที่เล่าว่า เปรตตัวหนึ่งได้รับคำสั่งจากหัวหน้าเปรตให้ไปเฝ้าศาลาข้างทาง เวลาคนนอนหลับเปรตก็ลงจากขี่มาตรวจดูความเรียบร้อย ที่แรกก็เดินดูทางหัว จัดแนวศีรษะให้ได้ระดับเดียวกันให้เป็นระเบียบ ครั้นจัดทางศีรษะเสร็จก็วนไปตรวจทางเท้า เห็นเท้าไม่ได้ระดับก็ดึงลงมาให้เท่ากัน แล้วก็วนไปตรวจทางศีรษะอีก วนเวียนอยู่อย่างนี้ไม่มีวันเสร็จสิ้นได้เลย หาได้นึกไม่ว่า คนเขาตัวสูงก็มี เตี้ยก็มี ไม่เสมอกัน จัดจนตายก็ไม่เสร็จ คนที่ทำงานไม่ใช่ปัญญาจัดเป็นคนประเภท “เปรตจัดหัวจัดตีน” อย่างนี้ก็มี ถ้าใช้ปัญญาพิจารณาหน่อยเดียว ทำให้เสร็จเท่าที่มันจะเสร็จได้ใจก็สบาย คนที่ทำงานด้วยปัญญานั้น จะต้องทำให้ถูกต้อง ไม่ทำก่อนหรือหลังเวลาอันควร และทำให้ถูกต้องลักษณะของงานด้วย

สรุปวิธีการทำงานให้สำเร็จนั้น มีลักษณะล้วนขึ้นอยู่กับใจทั้งสิ้น คือ เต็มใจทำ แข็งใจทำ ตั้งใจทำ และเข้าใจทำ วิธีการฝึกฝนใจที่ดีที่สุด ก็คือ การให้ทาน การรักษาศีล และการทำสมาธิเพื่อให้ใจสงบ ทำให้เกิด ปัญญาพิจารณาเห็นผลของงานได้ รู้และเข้าใจวิธีการทำงาน มีกำลังใจ และมีใจจดจ่ออยู่กับงาน ไม่วอกแวก มีจิตใจมั่นคงเสมอ มีสติสัมปชัญญะตลอดเวลา ย่อมทำให้งานสำเร็จและเกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น

มีข้อน่าสังเกต คือ จะต้องขยันด้วยกันทั้งหัวหน้าและลูกน้อง จึงจะได้งาน ผู้เป็นหัวหน้ายิ่งสำคัญ หัวหน้าเอาการเอางาน ก็ดึงผู้น้อยให้ขยันขันแข็งขึ้นด้วย หากจะอาศัยผู้น้อยทำเดียว ผู้น้อย ก็มักขยันไปได้ไม่กี่น้ำ ประเดี๋ยวก็รามือกันไปหมด นั่นจึงเป็นหนทางแห่งความเสื่อม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ฐานะ ๕ อย่าง คือ ความชอบนอน ความชอบคุย ความไม่หมั่น ความเกียจคร้าน และความโกรธง่าย พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า เป็นทางแห่งความเสื่อม เพราะคนถึงพร้อมด้วยฐานะ ๕ อย่างนั้น เป็นคฤหัสถ์

^{๑๔} พุ.ธ. ๒๕/๕๐/๔๒.

ก็ไม่ถึงความเจริญของคฤหิ์สัถ์ เป็นบรรพชิต ก็ไม่ถึงความเจริญของบรรพชิต ย่อมเสียหายถ่ายเดียว ย่อมเสื่อมถ่ายเดียวแน่แท้”^{๑๖}

อุปสรรคใหญ่ ที่คอยขัดขวางในการทำงานไม่ให้แล้วเสร็จ คือ อบายมุข ๖ ได้แก่

๑. ตีมน้ำเมา
๒. เที้ยวกกลางคีน
๓. ตุการละเล่นเป็นนิตยั
๔. เล่นการพนัน
๕. คบคนชั่วเป็นมิตร
๖. เกียจคร้านในการทำงาน

อบายมุข จึงแปลว่า ปากทางแห่งความเสื่อม เนื่องจากมันเป็นปากทาง ส่วนตัวความเสื่อมจริงๆ นั้นอยู่ปลายทาง เมื่อมองเพียงผิวเผิน เราจึงมักยังมองไม่เห็นความเสื่อม แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าและท่านผู้รู้ทั้งหลายมองเห็น ถ้าจะดูกันแต่ปากทางแล้ว ก็อาจเห็นเป็นความเจริญด้วยซ้ำ เหมือนปากทางที่จะไปเข้าคุก ก็เป็นถนนราบเรียบ แต่ปลายทางเป็นคุกที่ทรมาน ปากทางที่จะตกลงบ่อ ก็เป็นพื้นดินสะอาด แต่ก้นบ่อมีน้ำที่จะทำให้ผู้ตกลงไปจมนหรือสำลักน้ำตาย ปากทางที่จะตกลงเหว ก็เป็นป่าหญ้างามดี แต่ก้นเหวลึกมากจนทำให้คนที่ตกลงไปตายได้เช่นกัน ดังนั้น อบายมุขซึ่งเป็นปากทางแห่งความฉิบหายนี้ ดูเผินๆ ก็ไม่มีพิษสงอะไร เที้ยวกกลางคีนก็สนุกดี เล่นการพนันก็เพลิดเพลินดี แต่ก็ทำให้ผู้ประพฤติทำางานไม่สำเร็จ เสื่อมไปจากความเจริญก้าวหน้าและกุศลธรรมทั้งหลาย ที่ถึงกับฉิบหายขาดตัวไปแล้วก็มากต่อมาก อบายมุขจึงเป็นเสมือน หน้าตา สัญลักษณ์ของความเสื่อม บุคคลใดยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขก็รู้ได้ทันทีว่า ผู้นั้นมีความเสื่อมเกิดขึ้นแล้ว

คุณสมบัติของนายจ้างที่ดี

๑. จัดงานให้ลูกจ้างทำตามความเหมาะสม
๒. ให้ค่าจ้างรางวัลสมควรแก่งานและความสามารถ
๓. จัดให้มีสวัสดิการที่ดี
๔. มีอะไรได้พิเศษมา ก็แบ่งปันให้
๕. ให้มีวันหยุดพักผ่อนตามสมควร

คุณสมบัติของลูกจ้างที่ดี

๑. เริ่มทำงานก่อน
๒. เลิกงานทีหลัง
๓. เอาแต่ของที่นายให้

^{๑๖} ข. สุตต.อ. (อรรถกถา ปราภาวสูตร)

๔. ทำงานให้ดียิ่งขึ้น
๕. นำความดีของนายไปสรรเสริญ

ประโยชน์ของการทำงานไม่คั่งค้าง

๑. ทำให้ฐานะของตน ครอบครัว ประเทศชาติดีขึ้น
๒. ทำให้ได้รับประโยชน์จากการงาน มีความสุข
๓. ทำให้เป็นคนขยัน กล้าสู้งาน พึ่งตัวเองได้
๔. ทำให้เป็นที่พึ่งพิง ของคนทั้งหลายได้
๕. ทำให้สามารถสร้างบุญกุศลอื่นๆ ได้ง่าย
๖. ทำให้เป็นผู้ไม่ประมาท ในการดำรงชีวิต
๗. ทำให้ป้องกันภัย ในอบายภูมิได้
๘. ทำให้เป็นผู้มีสุคติเป็นที่ไปเบื้องหน้า
๙. ทำให้ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากคนทั่วไป